

tunc jure naturali ita communes, ut quisque licite eas possit sibi accipere; non tamen jus naturale præcipiebat, ut hæc bonorum communitas semper observaretur, sed eam tantum tandiu permittebat, donec ex justis causis res particularibus dominis legitime attribuerentur; unde hæc divisio injusta non fuit. Queritur jam quo jure sit facta.

255. Dico cum Gormaz de justit. disp. 6. sec. 1. n. 311. & communi apud Lugo de justit. disp. 6. sec. 1. n. 2. Divisio prima rerum facta est jure gentium. Prob. Non est facta ista divisio jure Divino positivo; quia nihil DEUS statuit circa hanc divisionem in tota Scriptura: nec etiam habetur ulla traditio de præcepto Divino circa eam: imò DEUS omnibus hominibus dedit terram, & subjecit volatilia cœli, & pisces maris, & animalia terræ. Neque est facta hæc divisio jure naturali; quia, ut dictum n. 26. jus proprietatis creatum, præsertim in bona externa, non habetur ex jure naturali.

Quin potius spectato tantum jure naturali omnia sunt communia; nec enim natura humana per se exigit hanc divisionem: imò in statu justitiæ originalis, si scilicet Adam non peccasset, fortè haud fieri debuisset ulla bonorum divisio; eoque in rerum omnium affluentia, & dominio passionum, non erant timenda illa incommoda, quæ modo orirentur, si omnia adhuc communia forent. Neque etiam hæc divisio facta est tantum jure positivo quocunque; sed tali jure positivo, ad quod statuendum impellebant rationes tam graves, tamque universales, ut omnibus gentibus afferrent moralem necessitatem, ita statuendi, seu faciendi dictam rerum divisionem: hoc autem est jus gentium, ut dictum n. 3. ergo hæc divisio rerum facta est jure gentium.

256. Rationes autem, suadentes hanc divisionem faciendam, erant. 1. Si omnia essent communia, facile omnia negligenterur: cessaret magna ex parte diligentia in excolendis agris, & arboribus, atque in procurandis vitæ humanæ necessariis; quia labor fuisset specialis, usus communis; paucissimi enim voluissent laborare, si non alium laboris fructum retulissent, nisi communem etiam non laborantibus rerum usum. 2. Timenda essent jurgia, & dissensiones frequentes, circa primam rerum occupationem; iræque potentiores impotentioribus omnia facile eriperent &c. quæ rationes omnibus gentibus fuere communes, & supposita tanta multitudine hominum, eorumque imperfecto, & sæpe à via virtutis deficiente modo vivendi, moralem necessitatem hujus divisionis afferrebat.

Jam verò ad evitandas lites non conveniebat, istam divisionem fieri sine consensu hominum, quibus debebant bona dividi, & ab iis ad posteros transmitti: nam, ut cuique facile patet, sine hoc consensu erat pronissimum, oriri jurgia, & dissensiones: adeoque debuit iste consensus adesse: hic autem consensus est reipà statutum à gentibus

communitè factum, & quidem ob rationes, ut vidimus, omnibus communes, ac moralem necessitatem afferentes: adeoque reipà est jus gentium, ut patet ex n. 3.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

257. **O**B. 1. ex C. Dilectissimis. 1. 2. q. 1. ubi Clemens I. dicit: *Communis enim usus omnium, que sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta divisio est:* ergo hæc divisio non est justa, consequenter nec jure gentium facta. Resp. neg. conf. Verba ista non significant, ipsam divisionem rerum esse iniquam, sed tantum iniquitatem dedisse occasionem divisioni justæ: sicut solet dici: *Mali mores faciunt bonas leges.* Nempe, cum, stante communitate bonorum, aliqui iniquè aliqua sibi appropriarent, & plures sic rixæ orirentur, facta tandem est divisio, ut illa tollerentur.

Ob. 2. Quæ habent communem dominium, non possunt dividi inter plures: sed omnia bona mundi habent communem dominium, scilicet DEUM: ergo. Confir. DEUS dedit cuique homini potestatem in omnia: ergo non potest ei tolli. ant. prob. variis locis Scripturæ: sic de omnihomine dictum est: *Præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestis, universæque terræ.* Gen. 1. v. 26. & omnibus dictum est: *Omnia vestra sunt.* 1. Cor. 2. v. 22. item *Omnia subjecisti sub pedibus ejus.* Psal. 8. v. 8. Resp. dist. ma. Quæ habent communem dominium, non possunt dividi, domino resistentem. conc. ma. eo permittente divisionem. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. DEUS autem non prohibuit, fieri distributionem rerum, maxime postquam gentes in eam consenserunt. Ad confir. dist. ant. DEUS dedit cuique potestatem in omnia, ante factam divisionem. om. ant. post illam. subdist. cum distributione accommodata, hoc est, cuique in suam partem. conc. ant. cuique in totum. neg. ant. & conf.

258. Ob. 3. Illud est juris naturæ, quod ratio naturalis dicit esse necessarium: sed ratio naturalis dicit, necessariam esse divisionem bonorum: ergo. Resp. neg. ma. vel dist. ma. si etiam ipsa ratio, vel dictamen naturale, illud instituat. conc. ma. si tantum exigat instituendum per aliud jus. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. sic etiam ratio naturalis dicit, peccata esse puniendâ: non tamen est juris naturæ, ut fur suspendatur, sed juris civilis; quia ratio naturalis tantum exigit, ut pœna à jure civili statuatur.

Si dicas, jus naturale non exigere hanc pœnam determinatè: etiam repono, jus naturale non exigere determinatè hanc divisionem, sed tantum aliquod medium evitandi rixas, & excitandi homines ad dilig-

Quomodo, aut quo jure facta sit primâ rerum divisio.

gentiam, in procurandis vitæ humanæ necessariis &c. Videtur certè per se clarum, ante conventionem hominum, ex solo rationis dictamine non fuisse hunc agrum potius Petri, quam Pauli. Unde, sicut jus naturale tantum exigit pœnam indeterminatè, ita etiam exigit divisionem rerum indeterminatè, & ipsum nec pœnam, nec divisionem statuit: sed tantum exigit, ut statuatur; quare, sicut pœna suspendii est juris civilis, à quo est statuta: ita divisio rerum ex eadem ratione, est juris gentium, à quo etiam est statuta. Sic etiam cultus DEI per sacrificium Missæ non est juris naturalis, et si jus naturale exigat, DEUM coli.

259. Ob. 4. f. Fera. 12. Instit. de rerum divisione. dicitur: *Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupari conceditur:* sed omnes res ante divisionem fuere nullius particularis: ergo naturali jure istis appropriantur. Resp. ibi sumi pro eodem jus naturale, & jus gentium; nam eodem s. dicuntur eadem jure gentium esse capientis: & præcedente s. 11. *Singularum.* expressè dicitur, jus naturale dici jus gentium; unde Jurista non videntur, inter hæc duo facere discrimen, quod Theologi faciunt.

Econtra S. Augustinus tract. 6. in Joan. sub finem videtur, jus gentium confundere cum imperatorio, quod aliis civile dicitur; nam ad jus Divinum, & ad humanum, seu imperatorium omnia reducit. Potest tamen fortè ad hoc responderi, S. Augustinum loqui de divisione, vel jure, non universali, sed particulari horum, vel illorum bonorum; nam loquitur de quibusdam villis, quas possederant Donatista, & iis ereptæ erant: divisio autem particularis, quæ facta sit, utique sæpe provenit, & etiam in casu S. Augustini provenit, ex jure civili. Tandem, quando dicitur, furtum esse contra jus naturæ, adeoque rem ablatam debere fuisse propriam jure naturæ, negatur sequela illata; nam jus naturæ quidem dicitur, non esse rem auferendam domino: at non constituit dominium: sicut idem jus etiam dicitur, esse parendum domino, non tamen propterea unus homo est jure naturæ dominus alterius.

DISPUTATIO III.

De Modis acquirendi Dominium.

260. **D**icitur Modus acquirendi Dominium quilibet titulus, seu causa, ex se idonea, ad dominium conferendum. Dantur autem tales modi duplicis generis; sunt enim aliqui fundati in jure naturali, vel gentium (quod sæpe à Jurisconsultis pro eodem sumitur, ut notavimus num. præc.) & dicuntur *modi naturales:* suntque ex communi ista, *Occupatio, Nativitas, Alluvio, Specificatio, Confusio, Permixtio, Accessio, Adificatio, Plantatio, Fructuum perceptio, Traditio:* de quibus agitur titulo 1. l. 2. *Institutionum.* Alii modi sunt introducti

jure civili, & vocantur *modi civiles:* suntque *Præscriptio, seu Usucapio, Donatio, Hereditas, Legatum, Fideicommissum, Bonorum possessio, Acquisitio per arrogationem, & Contractus.*

QUÆSTIO I.

De Modis acquirendi Dominium Naturalibus.

ARTICULUS I.

Explicantur Modi Naturales.

261. **P**rimus modus naturalis, seu occupatio est apprehensio rei cum animo habendæcum ut suam: estque potissimum rerum, quæ nullius sunt, eiusque species sunt, *venatio, & inventio:* de quibus plura inferius. Dicitur tamen etiam occupatio eorum, quæ alicuius sunt: & hæc potest fieri, vel invito domino, quod spectat occupatio bellica, rapina, furtum: vel eo volente, quod spectat varii modi, quo quis volente altero dominium acquirit, sive per contractus, sive per alios titulos: sed de hoc plura inferius, specialibus articulis, quando de eius speciebus, scilicet venatione, & inventione.

Nativitas dat dominium eorum, quæ nascuntur ex nostris animalibus, vel ancillis: nec refert, an concepta sint ex animali nostro, an ex alieno; nam *partus sequitur ventrem.* Discrimen tamen est inter partum animalis irrationalis, & partum ancillæ; nam prior spectat ad usufructuarium; quia censetur usufructus: secundus spectat ad dominum directum; quia non numeratur inter usufructum, ut habetur l. Verus. 68. ff. de usufructu aderecedendo: & g. in pecudum fructu. 37. Inst. de rerum divisione.

262. *Alluvio* vocatur *incrementum latens:* quando scilicet à fluvio alicui fundo nova gleba ita paulatim adjicitur, ut intelligi non possit, quantum quoquo temporis momento adjiciatur, ut habetur s. Præterea. 20. Inst. de rerum divis. Hoc additamentum statim acquiritur domino fundi, ut habetur *ibidem.* Unde, si vi, & violentia fluminis, subito uno quasi impetu, pars fundi alterius avulsa jungatur meo, non est alluvio, nec mihi acquiritur illa pars, donec post longius tempus fundo meo stabiliter adhæreat, & arbores allatæ in meo fundo radices fixerint; ex eo enim tempore mihi acquiritur, ut habetur statim s. *Sequenti* 21. Cum autem id, quod per alluvionem est adjectum, sit accessorium mei fundi principalis, hinc non est opus nova ejus apprehensione. Sed neque propterea potest augeri canon, aut alia onera ab emphyteuta præstanda; nam manet eadem emphyteusis, idem usus fructus, idem dominium.

263. *Insula* recens natæ, ad quem spectent, declaratur *ibidem* s. 22. ubi sic habetur: *Insula, que in mari nata est (quod raro accidit) occupantis sit; nullius enim esse*

esse creditur. At insula in flumine nata (quod frequenter accidit) siquidem mediam partem fluminis tenet, communis est eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia possident, pro modo scilicet latitudinis cuiusque fundi, que prope ripam sit. Quodsi alteri parti proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prope ripam prædia possident. Quodsi aliqua parte divisam sit flumen, deinde infra unitum, agrum alterius in formam insula redegerit, ejusdem permanet is ager, cuius & fuerat.

Dein §. 23. sic dicitur: Quodsi naturali alveo, in universum derelicto, ad aliam partem fluere ceperit, prior quidem alveus eorum est, qui prope ripam ejus prædia possident pro modo scilicet latitudinis cuiusque agri, que prope ripam sit: novus autem alveus ejus juris esse incipit, cuius & ipsum flumen est, id est, publicus. Quodsi post aliquod tempus ad priorem alveum reversum fuerit flumen, rursus novus alveus eorum esse incipit, qui prope ripam ejus prædia possident. Et §. 24. subnectitur: Alia sane causa est, si cuius totus ager inundatus fuerit; neque enim inundatio fundi speciem commutat: & ob id, si recesserit aqua, palam est, eum fundum ejus manere, cuius & fuit. Hucusque verba juris fat clara.

264. Specificatio est introductio nova forma in materiam. Requiritur autem mutatio tanta, ut in commercio humano habeatur pro diversa specie entis, aliòque nomine substantivo appelletur, ut ajunt Haunoldus, & Ininger de dominio disp. 3. q. 1. n. 1. five dein in genere physico sit substantialis mutatio, five non. e. g. si quis ex trabibus domum, ex metallo vas, aut inginem, ex granis tritici farinam, ex uvis vinum faciat: non autem si lanam tantum tingat; tinctura enim non magis lanam mutat, quam si in lutum ceciderit, ut dicitur l. 26. §. 3. ff. de acquirendo rerum dominio. Insuper §. 25. Instit. de rerum divisione dicitur, quod, si quis ex spicis frumentum faciat, fiat ejus dominus: sed rectè Ininger loco modo citato docet, per frumentum intelligi debere farinam; nam excutere tantum grana ex spicis non est facere novam speciem: sed tantum est, id, quod intus latuit, foras proferre, & ita dicitur l. 7. §. 7. ff. de acquirendo rerum dominio.

Si quis igitur ex materia, saltem quoad partem notabilem sua, faciat novam speciem, fit dominus totius speciei, ita tamen, ut pro parte materiae alienæ domino ejus satisfaciatur. Si autem speciem fecerit ex materia aliena, tunc, si bona fide egit, nec materia reduci potest ad priorem statum, etiam fit dominus speciei, cum eadem conditione, ut domino satisfaciatur: sin autem possit reduci materia ad priorem statum, tota species pertinet ad dominum materiae, ita §. 25. Instit. de rerum divis. debet tamen dominus specificatori solvere pretium operæ, & formæ. Si verò specificator egit mala fide, tota species vindicari potest à domino

materiae, sine ulla obligatione, ullam compensationem specificatori faciendi. ita l. De eo. 12. §. 2. n. 3. ff. ad exhibendum, & l. 23. §. 4. ff. de rei vindicat. junctâ præsertim glossâ.

265. Confusio strictè sumpta datur, cum duorum materiae liquidæ, e. g. vinum, & vinum, vel vinum, & mel, inter se miscentur. Si hæc fiat ex consensu utriusque domini, vel casu fortuito, totum resultat fit indivisum utriusque, ita tamen, ut, qui plus de suo addidit, plus etiam juris habeat, ut est per se clarum. ita §. 27. Instit. de rerum divisione. Si autem confusio facta est tantum voluntate unius bona fide, atque etiam specificatio facta est, patet ex dictis, quid censendum. Si autem specificatio facta non est, jus non decedit hunc casum. Ininger de dominio. disp. 3. q. 1. n. 1. putat, massam fore communem utriusque: & videtur id dicendum, si non unius partis materia valde modica fuit: in praxi saltem tantum debet reddi, quantum fuit consumptum. Si autem mala fide facta est confusio, Ininger ait loco modo citato, totum cedere læso, sine obligatione refundendi quidquam confusori: quod tamen textus ab eo citatus non videtur satis probare: quamvis etiam non putem, dominium alterius materiae à confusore malæ fidei acquiri.

266. Permixtio differt à confusione, quod hæc sit rerum solidarum, ut frumentum cum frumento. Si hæc fiat consensu utriusque domini, vel fortuito, vel si etiam fiat tantum voluntate unius, tamen quivis manet dominus suæ materiae; neque enim per mixtionem censetur consumi materia, sicut per specificationem, & confusionem; nam unum granum, e. g. frumenti, non ita coheret alteri, ut vinum, & mel, vel aurum, & argentum, si inter se sint confusa: sed adhuc quodlibet granum exstat: &, ut ait Jurisconsultus, se habent ista grana, sicut si mixta essent pecora, & non possent discerni pecora domini unius ab alterius pecoribus. Si tamen materia unius, moraliter non potest amplius separari à materia alterius, ut fit in frumento mixto, tunc alter habet actionem realem contra miscentem, & vindicare potest quantitatem sibi competentem: si autem etiam læsus sit in qualitate, hujus compensatio fieri debet officio judicis. ita §. 28. Instit. de rer. divis.

Lugo de justit. disp. 6. sec. 13. n. 166. ait, ad acquirendum dominium per mixtionem necesse esse 1. ut res, e. g. pecunia, cuius dominium acquiri debet, miscetur alicui summæ majori pecuniæ; nam, ut unum trahat alterum, debet esse majus; quia minus trahitur à majori, non verò majus à minori, nec æquale ab æquali. 2. ut habeat miscens animum acquirendi dominium; quia, sine animo, seu voluntate acquirendi dominium, istud non acquiritur. Et licet Jura harum conditionum mentionem non faciant, ait tamen hic author, eas subintelligendas esse; nam jura supponi debent loqui de terminis habilibus. Et

Et hæc rectè: sed id, quod vult indè inferre, nempe miscentem frumentum alienum minus suo maiori, cum animo acquirendi dominium, fieri ejus dominum, habet contra se dictum §. 28. nec est argumentum à pari desumendum à pecunia; nam de hac est speciale statutum l. Si alieni nummi. 78. ff. de solutionibus, & liberationibus: ubi expressè dicitur, nummos alienos mixtos, ita, ut discerni non possint, fieri ejus, qui accipit: quamvis contra dantem illos, actio furti competat. Ratio etiam videtur esse specialis de pecunia in tali casu, nempe ista, quod propter frequentissimum ejus usum in commercio humano, ipsum dominium præ aliis debeat esse certum.

267. Accessio est, quando principali aliquid accidentale adjungitur, de qua est communis regula: Accessorium sequitur principale: cum obligatione tamen solvendi læso pretium materiae. §. 26. Instit. de rerum divisione. In exemplum ibi affertur purpura, intexta vesti viliori, diciturque, eam fieri illius, qui est dominus vestis; tanquam principalioris. Circa quod tamen Lugo de justit. disp. 6. n. 160. rectè advertit, purpuram dici, non tantum assitam, sed intexam, ut scilicet non possit facile separari; aliàs, si separari facile possit, videtur manere prioris domini; aliter enim, si quis gemmam assuisset vesti suæ, acquireret ejus dominium, quod videtur nimium.

Si quis tamen auro, vel argento, e. g. annulo, inseruisset gemmam, videtur cedere auro. ita habetur l. Cum aurum, vel argentum. §. Perveniamus. ff. de auro, & argento &c. quia, quod ornatus causâ adjicitur, alteri cedit, ut habetur ibidem: subintelligitur tamen semper pretium gemmæ, vel purpuræ, priori domino reddi debere. Imò, si quis annulo gemmam alienam includerit, potest dominus prior contra eum agere ad exhibendum, hoc est, ut excludatur iterum gemma, & exhibeatur, ut judex melius de tota causâ judicare queat. l. Gemma. 6. ff. ad exhibendum.

Dicitur quoque §. 33. Instit. de rer. divis. literas etiam aureas, & descriptionem integri libri, cedere chartæ, ita, ut hujus dominus etiam fiat dominus literarum. Sed Layman. l. 3. sec. 5. tr. 1. c. 5. n. 21. ait, cum chartæ sint vilis pretii, nec literæ scribantur ad ornandas chartas, hæc cedere literis. Idem apud La Croix l. 3. p. 2. n. 134. tradunt Haunoldus, & Illung, dicentes, consuetudinem prævaluisse, ut charta cedat scripturæ, quamvis mala fide esset scripta: sed hoc casu conveniri posse scriptorem actione furti in duplum. Pictura autem non cedit tabulæ, sed hæc illi, ut clarè habetur §. 34. Instit. de rer. divis. quia ridiculum esset (ut ibi dicitur) picturam Apellis cedere telæ vilissimæ.

268. Edificatio est, quando aliquid ædificium de novo erigitur. De ista statutum est, quod ædificium cedat solo; ita §. 29. & 30. Instit. de rer. divis. five ex sua,

five ex aliena materia, dominus fundi ædificaverit, five alius non dominus ædificaverit (si tamen ædificium solo adhæreat, & immobile sit; aliàs enim spectat ad ædificatorem, ut sumitur clarè ex l. 60. ff. de acquirendo rerum dominio.) Debet tamen dominus fundi pretium materiae, & laboris, præstare domino ejus, vel ei, qui bona fide ædificavit. Si quis autem sciens, solum alienum esse, in eo tamen ædificavit, de tali ita sciens ædificante, sic habetur. l. 7. §. 12. ff. de acquirendo rerum dominio. Sua voluntate amisisse proprietatem materiae intelligitur: itaque neque diruto quidem ædificio vindicatio ejus materiae competit. Et glossa quidem illud sua voluntate exponit: Videtur enim donari. & §. 30. Instit. de rer. divis. dicitur: Scienti alienum solum esse, potest obijci culpa, quod ædificaverit removere in eo solo, quod intelligebat, alienum esse.

Si tamen sciretur, ædificatorem non ædificasse animo donandi; tunc saltem, si dirueretur ædificium, posset is materiam recipere ex La Croix. l. 3. p. 2. n. 129. nam l. 2. Cod. de rei vindicat. statuitur, ut, si quis non fecerit ædificium animo donandi, destructo illo materia redeat ad ædificatorem, five hic bonæ, five malæ fidei fuerit. Videtur etiam favere l. 38. ff. de petitione hereditatis, ubi dicitur, bonæ, & malæ fidei possessores, posse deducere factas expensas utiles, hoc tamen discrimine, quod, qui bonæ fidei sunt, eas deducere possint, etiam rem non amplius existente, fecus, qui malæ fidei sunt: quibus legibus putat Illung tr. 4. disp. 2. q. 4. n. 271. esse mitigatas leges prius citatas. Videri meretur ipse loco modo citato.

269. Plantatio datur tunc, quando arbores inferuntur pratibus, vel hortis, vel seminantur agri. De hac §. 31. Instit. de rerum divis. dicitur, plantam ejus esse, in cuius solo radices fixerit; unde, quini alieno plantat, ejus domino plantat: debet tamen planta radices fixisse; aliàs, quando nondum per eas fixas juncta est solo, est adhuc in dominio prioris domini. Quodsi arbor in gemino solo fixerit radices, communis est utriusque domino. Ut autem rectè Haunoldus, & La Croix. l. 3. p. 2. n. 132. notant, ad dominium non satis est, ut arbor aliquas radices figat, vel promittat in meum fundum; nam: aliquæ arbores eas longissimè emittunt: neque etiam sufficit, si arbor tantum aliquos ramos in meum fundum projiciat, sed debet truncus in meo fundo crescere, ut sumitur ex l. 6. §. 2. ff. arborum furtivum casarum: ubi etiam dicitur, non licere vicino ramos in suum fundum projectos cadere: posse tamen eum agere, ut tollantur, vel damnum compensentur. Pariter §. 32. Instit. de rerum divis. dicitur, etiam frumentum ab alio, quam domino seminatam, cedere fundo: potest tamen bonæ fidei sator repetere expensas, bona fide factas, ut ibidem traditur. Vide La Croix. l. 3. p. 2. n. 133.

Fructuum perceptio est, quando quis rei

rei suæ, vel alienæ, frugiferæ, vel lucrativæ, emolumenta percipit: an autem, & quomodo, vel quousque, talis dominus fiat, commodius dicemus infra, ubi de restitutione.

270. Tandem *Traditio est rei, vel juris, vel possessionis, de persona ad personam translatio.* Hæc non requiritur ad quodcumque jus; nam ad jus hypothecæ, non est necessaria, nec etiam tantum ad jus ad rem, imò neque ad jus in re in bonis, quæ nullum habent dominium; nam harum dominium sola apprehensione, aut occupatione acquiritur: requiritur tamen traditio ordinariè ad transferendum dominium rerum ab uno in alterum. ita habetur *L. Traditionibus. 20. Cod. de pactis.* ubi dicitur: *Traditionibus, & usucapionibus, dominia rerum, non nudis pactis transferuntur:* quod non ita intelligendum est, quasi sola traditio jam transferat dominium, sed, si venditio, aut aliqua justa causa præcesserit, ut habetur *L. Nunquam. 31. ff. de adquirendo rerum dominio.* Necessitas autem traditionis non est de jure naturæ, ut est per se clarum: sed est jure positivo statuta; tum quia congruit tradi res; tum quia, sic certius evitatur incertitudo dominiorum. Quomodo autem traditio fiat, moraliter, an physicè, dicemus agendo de possessione.

271. Dicitur est autem, traditionem requiri ordinariè ad transferendum dominium ab uno in alterum; nam sunt casus quidam excepti, in quibus transfertur dominium ante traditionem. Primò. Si quid venditur, donatur, legatum &c. fuerit civitatibus, vel Ecclesiis, aut locis piis, vel pro redemptione captivorum, non est opus traditione, ut habetur *L. Ut inter Divinum. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis.* ubi, ut bene notat glossa, non tantum conceduntur his locis *personales actiones, sed in rem, seu immediate vindicationes,* quæ supponunt jus in re, & actuale dominium. Secundò. Beneficii Ecclesiastici quasi dominium acquiritur sola collatione, & acceptatione, ante ejus traditionem, vel apprehensionem, ex *C. Si tibi absenti. de prebendis, & dignitatibus. in 6.* ubi glossa id fusè explicat, & probat: sumiturque clarè ex eo, quòd non possit, id beneficium alteri validè conferri. Tertiò. Sola aditione hereditatis (hoc est, ut explicatur *§. ult. Instit. de heredum qualitate,* ejus acceptatione, seu professione, quòd quis velit esse hæres per verbum, vel factum) acquiritur jus in re, seu in bonis hereditariis. *L. Cum hæredes. 23. ff. de adquirend. vel amittend. possessio.*

Quartò. Legatarius rei determinatæ in individuo, statim hujus acquirit dominium, quamprimum hæres hereditatem adit. *L. A Titio. 64. ff. de furtis.* ubi dicitur: *Qua legatur, rectè vidè, hoc est immediate, ab eo, qui legavit, adeum, cui legata sunt, transeunt.* Quodsi legatum fuit aliquid indeterminatum in specie, e. g. centum floreni, vel decem sacci frumenti, tunc le-

gatio conceditur actio hypothecaria, ob realem obligationem, quam habet in bonis defuncti, ut ex iis legatum sibi solvatur, ad quemcumque possessorem ea bona deveniant. *L. 1. Cod. communia de legatis.* Quintò. Si alicui donatio facta sit sub modo, vel conditione, ut donatori alimenta præster, illo ita non præbente, statim redit dominium rei donatæ ad donatorem. *L. 1. Cod. de donationibus, quæ sub modo.* Sextò. Lessius *l. 2. c. 3. dub. 3. n. 10.* Layman *l. 3. sec. 5. ar. 1. c. 5. m. 8.* Covarruvias *l. 2. var. resol. c. 19. n. 3.* ajunt, principem, si absque traditione velit transferre dominium, id posse; quia potest idem, quod potest lex. Hoc autem velle cum facere putat Covarruvias, si donando velit uti suis privilegiis: quod ex verbis donationis videtur desumendum. Si autem nihil exprimat, videtur potius se accommodare legibus communibus.

Septimò. Lessius *l. 2. c. 3. dub. 3. n. 16.* & Covarruvias *l. 3. var. resol. c. 19. n. 1. & 2.* & Gormaz *de justit. n. 256.* asserunt, in contractu societatis omnium bonorum per matrimonium, bona statim fieri communia, ante traditionem. Advertit tamen Layman *loco citato*, in dictis casibus acquiri quidem dominium in re, seu proprietatis, ante traditionem, vel apprehensionem, non autem acquiri possessionem; nam *L. Cum hæredes. 23. ff. de adquirend. vel amittend. possessio.* ita habetur: *Cum hæredes instituti sumus, adita hereditate omnia quidem jura ad nos transeunt: possessio tamen, nisi naturaliter comprehensa, ad nos non pertinet.* & *L. Naturaliter. 12. cod. sit.* dicitur: *Nihil commune habet proprietates cum possessione.*

ARTICULUS II.

Quid sit Venatio, & quod ejus Ob-jectum.

272. **V**enatio est occupatio, qua fera, in naturali sua libertate constituta, occupantur, vel apprehenduntur, cum animo eas habendi. Hæc videtur strictè acceptio hujus vocis: usurpatur tamen etiam frequenter pro jure venandi: item pro actu persequendi feras, etsi nondum captantur: sed nos præcipue loquimur in primo sensu: in quo si venatio sumitur, ejus objectum sunt feræ, quæ quia differunt, etiam ratione earum venatio distinguitur, vel dividitur in venationem specialiter talem, seu occupationem quadrupedum, & in piscationem, seu capturam piscium, & in aucupium, seu apprehensionem avium.

Dicuntur autem animalia existere in naturali libertate, quando in infinitum vagari possunt; aut, si hoc nequeant, saltem non inclusa sunt, nisi in loco tantæ vastitatis, ut ad libitum capi, vel apprehendi nequeant, sive dein sint feræ immixtæ sylvis vastis insensis, sive pisces in stagna gra-

Quid sit venatio, & quod ejus objectum.

dia, vel lacus injecti. *L. Possideri. 3. ff. de adquirend. vel amittend. possessio. §. 14. Item feras.* Quodsi autem feræ vivariis, vel piscibus piscinis contineantur, libertatem naturalem amiserunt; quia ad libitum capi possunt. *L. eadem.*

273. **F**eræ autem inprimis sunt omnes pisces, imò isti vix unquam mansuescunt: dein quadrupedes, ac aves plurimæ, quæ scilicet naturam non sunt mansuetæ, ut ursi, leones, cervi, lupi, lepores &c. habentque à natura, vel indole, infinitam vim vagandi. *Animalia mansuetæ* autem sunt, quæ ex sua indole gaudent consortio humano, & domesticæ sunt, ut equi, boves, oves, porci, canes, feles, gallinæ, anseres, & anates domesticæ &c. *Animalia mansuetæ* autem sunt ea, quæ naturam quidem sunt fera, at industriam hominum ita cicurata sunt, ut consuetudinem habeant eundi, & redeundi domum. Jam mansuetæ, quocumque redeant, manent domini. *§. 16. Instit. de rerum divisione;* unde, si quis ovem tuam è lupi faucibus rapuerit, non sibi, sed tibi cum servat. *L. 44. ff. de adquirend. rerum dominio,* quanquam pretium operæ possit petere.

274. **F**eræ autem, quamdiu sunt in naturali libertate, sunt nullius, sed jure naturali permisso, sunt primò occupantis. Si autem sint capte, tamen sunt capientis, donec iterum libertatem naturalem recuperent: quam si recuperarunt, desinunt esse capientis, aut sui ejus dominio. *§. 12. Instit. de rer. divis.* hocque est singulare in feris; nam alia res non statim perduntur quoad dominium, perdita possessione. Ratio autem hujus est; quia feræ, sicut vi capi, ita & vi debent retineri. Tunc autem censentur naturalem libertatem recuperasse, quando vel oculos nostros effugerunt, vel etiamsi intra conspectum sint, tamen difficultis est earum persecutio, ut, si avis, aut lepus avolarit in saltum. Tandem autem feræ non censentur libertatem suam recuperasse, quamdiu cum spe probabili eas dominus insequitur. *§. 14. Instit. de rer. divis. & L. 5. ff. de adquirendo rerum dominio.*

Mansuetæ autem, vel cicurata animalia, eousque sunt nostra, quamdiu habent animum, vel consuetudinem revertendi: quam si amiserint, nostra esse desinunt, & rursus primò occupantis fiunt. *§. 15. Instit. de rer. divis. & l. 5. ff. de adquir. rerum dominio. §. 4.* Consuetudinem autem redeundi non statim censentur amisisse, si una, aut altera vice emanerint: sed, si tam sæpe emanerint, ut prudenter ex circumstantiis colligatur, ea non solere amplius redire. Notat autem Lugo, & bene, in quibusdam sufficere minus, in aliis requiri plus. Sic avis, è cavea elapsa in auras liberas, statim censetur naturalem libertatem recuperasse: non ita cervus cicur, etsi una vice, vel altera emanat: nec accipiter, etsi liber avolet.

Debent insuper sponte animalia emanere; si enim ab alio per insidias, vel frau-

dem, præsertim directè, averterentur, talis captorum nomine furti teneretur. *L. 8. §. 1. ff. familia erciscunde.* Debent etiam animalia illa oculos nostros effugisse, vel in conspectu adhuc sint, debet difficultis esse eorum persecutio (cujus determinatio, sicut etiam circa feras, relinquitur arbitrio viri prudentis) sic enim *§. 14. Instit. de rerum divisione,* clarè statuitur de apibus, quæ natura feræ censentur, sed usû, & consuetudine mansuetæ sunt.

275. **Q**uæstio est de quibusdam animalibus, an feris, an mansuetis sint accensenda, & de his multa statuit jus civile *Instit. de rerum divis. & acquir. ipsarum dominio:* atque inprimis ibi dicitur, apes esse accensendas feris; liberè enim feruntur, & vagantur: quandoque alveare turba tota deserit, & alias seges querit; unde *ibidem §. 14.* dicitur, quòd, etsi tua in arbore apes favum struant, si alius, antequam eas includas, aut occupatione tuas efficias, favum auferat, absque furto id faciat; quia tamen, quæ in alvearibus habitant, mansuetæ censentur, tamdiu tuæ sunt, quamdiu in iis manent, sicut scilicet alia animalia mansuetæ, de quibus *num. præced.*

Uterius *§. 15.* dicitur, pavones, & columbas quoque naturam feras esse: sed rectè advertunt auctores, magis ad naturam animalium manufactorum accedere: posse etiam regionum, & locorum conditionem hac in re aliquid mutare; unde communis persuasio est consulenda. Sanè Lugo *de just. disp. 6. sec. 5. n. 40.* asserit, in occidentali India equos ex Europa asportatos reddi feros in sylvis, & venatione postea capi, ac cicurari: nec tamen propterea etiam apud nos equi feri censendi sunt.

Interim tamen quoad columbas ferme idem observatur, quod circa alia animalia naturam feras, sed mansuetæ sunt, ut scilicet, si in desertudinem redeundi venerint, sint primò occupantis. Unde, si columbæ relicto alio columbario tuum stabiliter inhabitare incipiant, fiunt tuæ. Non autem licet, eas extraordinariis illecebris attrahere; hæc enim esset fraus, & directè aversio de qua *n. 274.* nisi alicubi consuetudo, & mutus consensus, id excuset. Si autem tantum tuas columbas melius pascis, absque intentione fraudulenta attrahendi alias, & istæ sponte veniant, ac maneat, tuæ fiunt. Qua ratione autem liceat, alienas capere, desumendum est ex consuetudine locorum: certè per se tam parum licet, columbas, tuum columbarium accidentaliter ingressas, capere, quam parum licet, capere cervum cicurum, tuam domum casualiter ingressum. Alii hic querunt, an licita sint columbarias sed ex consuetudine ferme ubique tolerantur; nec damnum agris inde metuitur; tum, quia experientia constat, agros non ideominus frugum ferre; tum, quia non ut galline lateantia femina effodiunt, sed tantum fortis prostantia comedunt. Hæc de objecto venationis, jam de ipsa venatione.

ARTICULUS III.

An, & quomodo Venatio sit prohibita.

276. Dico 1. Etsi venatio jure naturali cuique homini permessa sit, tamen potuerunt eam respublica, vel principes, ex iustis causis sibi vindicare, exclusis subditis, etiam in prædiis, vel sylvis ipsorum subditorum propriis. ita communissima. Prob. Licet jus naturæ late sumptum, vel etiam jus Divinum, maxime Gen 1 & 9. jus civile quoque §. 12. Instit. de rerum divisione. dicat, cuiuslibet licere venari, tamen non præcipit venari: nec etiam prohibet, ne alii sibi solis venationem iustis de causis vendicent: ergo, si principes habuerunt iustas causas, potuerunt alios excludere à jure venandi, & venationem sibi solis vendicare.

Prob. ant. Multa sunt permessa, præcisè attendendo jus naturale, Divinum, aut etiam civile, vel canonicum, universaliter sumptum: rectè tamen prohibentur specialibus statutis ob causas graves; sic jure naturæ licet comedere carnes diebus veneris, non tamen jure canonico: sic e. g. licet laborare extra dioccesin Eystettensem festo S. Wilibaldi, non verò in ista. verbo: sicut multæ aliæ leges municipales restringunt licentiam, quam quis alias haberet, inspectando tantum jus naturale, vel civile universale, ita etiam possunt specialia statuta principum, ex iustis causis restringere licentiam, vel facultatem venandi.

277. Jussit autem tales causæ potuerunt esse variæ. 1. Publica tranquillitas, ne venationis prætextu, periculosus armorum usus, vel atrocinita, aut rebellionis initia, introducantur. 2. Publica utilitas, ne subditi à magis utilibus, negotiationibus, commerciis, laboribus, agriculturâ, abstrahantur: ne intemptiva venatione, instituta tempore generationis animalium, impediatur multiplicatio ferarum: item ne multiplicatis venatoribus feræ omnes sternantur, aut fugentur, cum detrimento communi, & necessitate aliunde majori pretio ferinam inveniendi. 3. Sustainatio principis, si scilicet ad convenientem ejus, & aulæ suæ sustentationem, ipsi soli sit attributum jus venandi: ad quam sustentationem reducitur etiam conveniens recreatio. 4. Jus belli, si scilicet provinciæ armis fuere subiectæ, & jure venandi spoliata. 5. Consensus populi, vel expressus, vel tacitus, & præscriptio, vel conventio confirmativa.

Layman l. 3. sec. 5. tr. 1. c. 5. n. 16. §. Dubitabis primò, ait, valde credibile esse, quòd jus venandi altum, seu majores feras capiendi, in terris imperii, imperatori, aliisque magnatibus, quibus ipse concesserit, à prima origine imperii, pleno jure competat;

eoquòd nulla sit memoria, aut indicium aliquis legis primitivæ, & prohibentis subditis venationem: sed à tempore immemoriali hoc jus inter specialia principum, vel magnatum, aut dominorum territorii, privilegia numeretur. Certè negari non potest, venationem ubique ferme, five altam, five etiam bassam, à populo, & plebe, ad alios translata, saltem per præscriptionem longissimi temporis: circa quòd jus tamen cujusvis regionis consuetudo servanda est.

278. Non tamen ij, qui jus habent venandi, possunt prohibere subditis, ne arceant, vel abigant feras à satis, aut fructibus, vel etiam pratis gramineis; quia sanè foret immodicum damnum, si hæc pari deberent. Neque etiam, ut rectè advertunt quòque Jurista, ad jus altum, vi cuius princeps potest aliquando, scilicet in necessitate, transferre bona subditorum, spectat, ut tanta damna ferant subditi; cum planè nulla boni publici necessitas id exigat. Multò magis subditi tutandi sunt, ne damna ab uris, & lupis, patientur in gregibus suis: siquæ solus contra feras has egrediatur, sed, ut omnes collectum, non debet differri talis egressus simultaneus, vel simultanea ferarum persecutio, cum injusta subditorum vexatione. Et quamvis Layman loc. cit. dicat, principes non teneri semper relaxare damna qualiacunque ex multiplicatione ferarum nata; quia putat etiam cum hac conditione, seu privilegio, venationem ab origine imperii eis esse reservatam: tamen excipit damna immodica, qualia ait esse, si consideratis omnibus circumstantiis, & habita boni publici ratione, non tanti æstimanda sit recreatio principis, ex ferarum multiplicatione resultans, ut propterea damna subditorum toleranda videantur, quæ ipsis inferuntur, seu quòd feræ arva depascantur, seu quòd pretio custodes alere debeant.

279. Dico 2. Venatio specialiter prohibita est Clericis, & multò magis Religiosis. ita de Clericis habetur. dist. 34. per tria capita, ex quibus duo repetuntur in Decretalibus, de clericis venatore. Venatio autem hæc intelligitur facta cum canibus, & falconibus, ac tumultu venatorio: non verò, si modica sit, absque tumultu, & rarior, quàm, ut à rebus Divinis, & sacris functionibus abstrahat. Imò Lugo disp. 6. sect. 6. n. 1. putat, has leges vel esse abrogatas, vel saltem eis derogatum: quòd etiam sentit Ininger de dominio. disp. 3. q. 1. n. 4. Interim tamen negari non potest, Tridentinum sess. 24. c. 12. prope finem dicere, Clericis abstinendum ab illicitis venationibus, aucupis, choreis, tabernis, lusibusque.

Religiosis magis adhuc prohibetur venatio Clementin. 1. de statu Monachorum §. Porro. sed ibi etiam, ut ait Lugo loc. cit. intelligitur venatio cum strepitu, & per ipsosmet Religiosos exercita: non verò, si

An, & quomodo venatio sit prohibita.

tantùm feret ab aliis, in eorum presentia, ad recreationem. Equidem canon expressè vetat, ne venationem presentiam exhibeant corporalem: sed, vel ille canon loquitur tantum de venatione strepitosa cum canibus, quorum mentionem facit: vel per presentiam corporalem non intelligit solam assistentiam, sed etiam cooperationem: vel per desuetudinem est ei derogatum.

280. Dico 3. Venator feram capiens, etiam in loco prohibito, fit dominus feræ. ita communissima ex L. 3. ff. de acquirendo rerum dominio, & probatur. Fera in naturali adhuc libertate, quam explicavimus n. 272. constituta, nullius est, ut dicitur §. 12. Instit. de rerum divisione: atqui prohibitio non tollit ipsi naturalem libertatem; neque enim prohibitio capit feram: ergo etiam fera existens in loco, v. g. sylva, ubi venatio prohibita est, nullius est: sed, quòd nullius est, naturali ratione est primò occupantis, ut ibidem dicitur: ergo. Nec videtur hic faciendum discrimen, si ve prohibeat privatus (quòd potest saltem in fundo clauso, per quem non datur omnibus transitus, ex L. 3. ff. de acquir. rer. dom.) si ve princeps; quamquam enim non negem, quòd ajunt Lugo de just. disp. 6. sec. 7. n. 65. & alii, scilicet, posse principes ex iustis causis ita prohibere venationem, ut etiam faciat venatorem incapacem dominii in feram captam, defacto tamen principes id non fecerunt.

281. Dico 4. Venator talis, quamvis peccet contra jus alterius, non tenetur per se, ante sententiam restituere feram ei, qui habet jus venandi: nec pretium æquivalens feræ. ita communis Theologorum. Probatur. Talis venator non accepit rem alienam; cum fera in nullius dominio fuerit: sed tanquam primò occupans eam accepit, & fecit suam: & licet hæc acceptio fuerit iniuriosa, non tamen fuit contra jus proprietatis, seu contra justitiam commutativam, obligantem ad restitutionem feræ; nam in feram nemo prius habuit jus proprietatis: sed, si fuit hæc acceptio contra justitiam commutativam, eatenus fuit, quatenus læsit jus venandi, hoc est, ablata ferâ fecit illud jus minus æstimabile: ergo non tenetur aliquid reddere pro fera, sed ad summum tenetur, aliquam compensationem facere, pro læso jure venandi. Hinc, qui traxerit, e. g. cervum, non tenetur eum reddere, sed ad summum, tantum dare, quantum valet spes, quam concepit dominus foresti, eum cervum capiendi: vel quanti valet jus, cum cervum venandi, quòd utique minus valet, quàm cervus; cum incertum fuerit, an capiendus esset.

Hæc tamen læsio potest esse major, vel minor, prout major spes fuit eam feram capiendi, vel etiam, prout plures, vel pauciores, illius speciei feræ sunt in sylva; si enim sint multæ, læsio est parva; nam propter captum unum, aut alterum, e. g. leporem, aut vulpem, modicum damnum inferitur juri venandi; nec enim ideo pauciores capit do-

R. P. Ant. Aug. Theol. Tom. 4.

minus foresti, nec jus venandi redditur notabiliter vilius, aut minus æstimabile. ita Molina tom. 1. de just. tr. 2. disp. 51. Ininger de dominio. disp. 3. q. 1. n. 4. q. 4. Tunc autem certò læsio juris hujus magna foret, si quis per venationem nimis frequentem, aut intemptivam, e. g. tempore, quo gravidæ sunt feræ, notabiliter eas minueret, aut fugaret; hoc enim damnum utique esset magnum.

282. Dixi 1. per se talem venatorem non teneri ad restituendam feram, hoc est, in conscientia ante sententiam; utique enim potest princeps in penam, spoliare ferâ talem clancularium venatorem, & aliâ insuper penâ multare: non tamen mutilatione, aut morte, nisi alia circumstantia gravis contemptus legum, vel alterius gravis delicti accedat. Dixi 2. ad summum talem venatorem teneri, ad faciendam compensationem spæi, & juris læsi; nam, si lex venationem prohibens sit tantum pœnalis, nullam tenetur restitutionem facere talis venator ante sententiam judicis: sed tantum, si deprehenditur, tenetur solvere multam; lex enim pœnalis illa est, quæ obligat quidem in conscientia, sed indeterminatè, vel ad omitendam, aut ponendam aliquam actionem: vel, si actio præcepta omittatur, aut prohibita ponatur, ad subeundam penam: ad quam justè imponendam non semper requiritur culpa Theologica, sed sufficit Juridica.

An autem lex, venationem prohibens, sit tantum pœnalis, an non, si aliunde colligi non potest, poterit desumi ex communi persuasione, & praxi; quæ est optima legum interpretis. Ex quo principio Ininger de dominio. disp. 3. q. 1. n. 4. q. 3. inferit, hanc legem esse tantum pœnalem. Idem alius recentior restatur de Bavaria, & terris vicinis, scilicet in his hanc legem esse tantum pœnalem; aliàs Lugo de just. disp. 6. sect. 7. n. 65. ait, compunem esse sententiam, injustum venatorem debere, non quidem restituere feram, sed tamen compensationem facere pro læso jure venandi. Addit sec. 8. n. 84. nisi ex magnificentia domini colligatur, ipsum non curare restitutionem damni, sed tantum statuere pœnas, ut feræ sint tutæ; quòd regulariter ait præsumendum esse de principibus, & magnatibus. Ego judico, cujusque regionis consuetudinem, & praxin consuetudinem esse.

283. Quòd dictum de venatione specialiter tali, & feris, idem dicendum est de piscatione, & piscibus: tantum quæstio adhuc esse potest, ubinam pisces habeant naturalem libertatem, ad quam respondeo, 1. Pisces habent naturalem libertatem in mari, & fluminibus, ubi possunt in infinitum vagari. 2. Habent eam etiam certò in lacubus majoribus, seu iis, quorum aqua emitti non potest; tunc enim possunt vagari satis ad hoc, ut non facillè capiantur. Contra certò eam non habent in piscinis; quia ex his facillè extrahi possunt, seque habent ut feræ in vivariis,

K

Dub.

Dubium possit esse de stagnis, germanice *Weyer* dicitur. At, saltem si stagna non sint prorsus ingentia, & talia, ut aqua difficillime possit emitti, & sic pisces difficillime capi: sed sint stagna non adeo magna, ita, ut aqua sat brevi tempore possit emitti, consequenter pisces sat facile capi, non videntur habere naturalem libertatem: & talia stagna moraliter non differunt à piscinis, vel etiam possunt dici piscina; nec enim piscina est tantum arca lignea, & clausula, pisces continens, sed omnis locus aqua plenus, in quo servantur pisces, ita, ut tanquam captivi possint sat facile omnes moraliter extrahi: & sic videtur intelligenda. *L. 3. §. Item ferax. 14. ff. de acquirenda, vel amittenda possessione.*

Adde, Carolum V. in *Constitutione Carolina Pavnali, edita. an. 1532. art. 169.* statueret, quòd, qui ex stagnis *Weyer*, aut piscinis *Behaltmussen*, pisces furatur *Stribler*, sit tanquam fur puniendus: at verò, qui pisces capit ex fluminibus alterius juris, sit arbitrio jurisconsultorum, & consideratis circumstantiis, in corpore, vel bonis fortunæ, puniendus: non tamen ait imperator, posteriorem hunc puniendum esse tanquam furem.

284. Quæres, cujus sit fera, an ejus, qui eam laqueo cepit, an ejus, qui eam laqueo exemit? (& par est ratio, si pisces ingrediuntur corbes à te positas) Resp. cum Lugone, *Hauoldo tom. 1. de jur. & just. tr. 5. n. 67.* ac aliis, distinguendum esse: si fera est ita illaqueata, ut evadere nequeat, erit ejus, qui laqueum posuit; nam sufficienter eam apprehendit, quasi *longa manu*, & instrumentum suo; alias neque sufficeret, si quis avem ex arbore sclopo dejecisset, nec foret ista hujus, sed alterius, eam citius apprehendens, quod est absurdum. Ait tamen *Hauoldus tom. 1. de jur. & just. tr. 5. c. 1. n. 69.* si quis invito domino, in alieno fundo, vel sylva, laqueum posuisset; posse dominum, & feram, & laqueum, seu aliud instrumentum positum, auferre, sine onere restituendi, & hanc esse praxin certissimam.

Si autem fera potuisset se extricare, tunc necdum perdidit libertatem, adeoque est ejus, qui eam laqueo eximit; quia ponens laqueum eam nondum sufficienter cepit. Si dubium est, an fera se potuisset extricare, videtur ea dividenda inter eum, qui posuit laqueum, & qui feram ex eo exemit. Et hic videtur etiam esse sensus Jurisconsulti Proculi. *L. In laqueum. 55. ff. de acquirendo rerum dominio.* ubi, postquam varias circumstantias considerandas proposuisset, tandem ait, feram ejus fore, in cujus potestatem pervenerit, hoc est, qui eam primus, moraliter saltem, cepit.

285. Si fera ab uno est vulnerata, & quidem ita, ut non possit evadere potestatem vulnerantis, est hujus; nam sufficienter sclopo suo, vel hasta, eam apprehendit: si autem possit adhuc effugere, non est vulnerantis, sed alterius postea eam capientis;

quia, licet prior spem habeat feram capiendi, tamen potest adhuc eam multis de causis excidere: & sic intelligi debet. *§. Illud questum. 13. Inst. de rerum divisione.* nam, cum ibi assignetur ratio, quòd multa accidere possint, ne fera capiatur, videtur sermo esse tantum de hoc secundo, non verò de primo casu. ita *Lugo de just. disp. 6. sec. 8. n. 78.* & *Hauoldus tom. 1. de just. tr. 5. c. 1. n. 65. & 66.* Quousque autem sanguinarem feram persequi liceat, ex peculiaribus venatorum legibus est desumendum. *Hauoldus loc. cit.* ait, jure Bavarico licere, talem feram in planitie persequi duobus, in montibus etiam tribus diebus, per alienas etiam sylvas. *Clariss. D. Stapf* ait, licere eam persequi per 24. horas, & nonnuncquam etiam diutius, uno cursu non intermisso, modò venator in loco, unde persequi incepit, pileum, vel aliud signum ponat: quamdiu autem quis feram vulneratam insequitur, eam alius capere non potest.

286. Quæres 2. ex occasione, quid dicendum sit de iis, qui in alienis sylvis ligna excidunt. Resp. si sylva spectat ad aliquem privatum, furtum committunt, & ad restitutionem tenentur, saltem tantam, quanti æstimetur lignum necdum casum. Aliquando, si damnum majus sit, quam utilitas lignorum casorum, e. g. si arbores fructiferae casæ sint, debet majorem restitutionem facere. Idem dicendum, si sylva spectet quidem ad communitatem, sed locata sit, sub onere certæ pensionis alicui privato; quia tunc communitas, & implicite etiam particulares, censentur suum jus quasi vendidisse locatori, etque jus proprietatis, etiam contra se dedisse. Idem censendum, si quis in sylva, spectante ad communitatem remotam, cujus pars non est pars, ligna cadat; nam ex nullo capite videtur excusandus a restitutione.

At verò, si quis cadat ligna in sylva communi, spectante ad suam communitatem, cujus scilicet ipse est pars, etiam ultra, quam sibi competeret, dummodo non damnum grave sylvæ inferat, vel impediat, ne alij debitam sibi portionem accipere possint, non tenetur ad restitutionem; quia communitas non censetur, cives suos ad eam obligare. ita *Molina tom. 1. de just. tr. 2. disp. 58.* & *Lugo de just. disp. 6. sect. 9. n. 80.* qui rationem dat, quòd, cum singuli habeant particulare jus, & etiam particularem potestatem obligandi, nolint se invicem ad restitutionem obligare; cum non tantum ab uno, sed à pluribus hæc lignatio prohibita fieri solet.

287. Si quis cadat ligna in sylva communi vicinæ communitatis, sed contigua, *Leslius. l. 2. c. 5. dub. 14. n. 55.* *Lugo de just. disp. 6. sec. 9. n. 91.* *Molina de just. tom. 1. tr. 2. disp. 58.* & alij censent, etiam tunc, seclula gravi damnificatione, talem non teneri ad restitutionem; eoque communitates, cum sciant hæc mutuo à vicinarum communitatum membris fieri, non exigant restitutionem, sed tantum pœnam, si depre-

hen

hendantur; si tamen pars cadens sit membrum communitatis, habentis etiam sylvam communem; alias, cum non possent à lætæ communitatis membris etiam ligna ex illius communitatis sylva cædi, cessaret ratio illius quasi implicitæ conventionis: quæ etiam est ratio, cur non idem dicendum sit de communitatibus remotis. Contrarium autem docet *La Croix l. 3. p. 2. n. 254.* ex eo, quòd non constet de hac mutua quasi conventionis: & quidem, si quis cadat ligna, non ad usus suos, sed, ut vendat, de quo etiam loquitur *La Croix*, utique magis videtur invita communitas. Rectè tamen ex communi addit hic author, attendendum esse ad consuetudines, ac leges, diversis provinciis, & locis proprias. Quod autem dictum de lignatione, idem sermo dicendum de pascuis, seu quando quis in alieno pecora pascit. videatur *Lugo de just. disp. 6. n. 93.*

ARTICULUS IV.

Solvantur Objectiones.

288. **O**B. 1. contra 3. conclus. Proculus Jurisconsultus *L. In laqueum. 55. ff. de acquirendo rerum dominio.* distinguit, utrum quis laqueum in alieno fundo posuerit, invito domino, vel permittente: ergo vult, non acquiri dominium feræ captæ in loco prohibito; nam sit invito domino. Confirmitur. Qui venator in loco prohibito, facit injuriam domino fundi: ergo non sit dominus feræ, sed debet eam relinquere domino fundi. Resp. neg. conseq. Rectè advertit *Lugo de just. disp. 6. n. 78.* cum *Azorio*, Proculum ibi varias questionem excitare, sed non resolvere: postea autem universalem responsum subiungere, quam dedimus *n. 284.*

Ad confirm. neg. conseq. Ut rectè advertit *Lugo de just. disp. 6. sec. 6. n. 57.* non pro omni injuria, etiam gravi, debetur semper restitutio: sic e. g. pro commisso adulterio, præcisio omni alio damno, e. g. ob educationem proliis, non est obligatio restituendi, ut cum *Molina*, & communi, docet idem *Lugo de just. disp. 13. sect. 1. n. 6.* Sed tantum tunc debetur aliqua restitutio pro injuria, quando hæc est gravis, non tantum ex modo auferendi, sed ratione ipsius materie ablatæ, ut habet *Lugo cit. disp. 6. n. 57.* qualis non est ingressus in fundum alienum; nam feram in naturali libertate constitutam talis venator domino fundi non abstulit. Item injuria gravis obligat ad restitutionem, quando conjuncta est cum damno permanente, qualis est e. g. læsio famæ, vel furtum: atqui in casu nostro nullum domino fundi oritur damnum permanente: ergo, videatur *Lugo cit. disp. 13. n. 6.*

Verum permisso etiam, quòd pro aliquo ingressu in fundum alienum debeatur aliqua restitutio, non debetur per ingressum fundi patentis, e. g. sylvæ, per quam omnibus licet transire. Quòd si etiam locus clau-

sus sit, tamen non debetur fera, sed duntaxat tantum, quanti interfuit domino, te non fuisse ingressum: hoc autem non est tantum, quantum fera, nisi forte in casu rarissimo, quò dominus præsens certò capturus fuisset feram, nisi tu per prohibitum ingressum eum præveneris: quod ipsam tamen est dubium.

289. Ob. 2. Nemo debet ex suo delicto sentire commodum: ergo nemo debet ex prohibita venatione acquirere dominium feræ. Confir. 1. Nemo debet acquirere jus per ipsam violationem juris alieni: ergo nec venator per violatum jus alterius venandi. Confir. 2. Ubi actus initium vitiosum est, totus actus vitiosus: sed initium venationis in loco prohibito vitiosum est: ergo totus actus vitiosus. Confir. 3. Ut ait *Hauoldus tom. 1. de just. tr. 5. c. 1. n. 69.* potest dominus fundi, prohibens venationem, eripere venatori alieno & feram, & laqueum, aut aliud instrumentum, saltem si non sit valde pretiosum: ergo præda non est capientis. Resp. Si universaliter antec. esset verum, infiniti contractus, qui sunt cum aliquo peccato odii, vel alterius malæ intentionis, forent nulli, quod nemo somniat.

Unde dist. antec. nemo debet sentire commodum ex suo delicto formaliter accepto, seu ex iniquitate formaliter tali, conc. antec. ex realiter tali, hoc est, ex actione realiter mala, neg. antec. & conseq. Etiam meretrix juxta communem facit suum lucrum ex peccaminoso quasi sui corporis. *L. Traque. 12. ff. de furtis.* quæ huc adducit solet, sic habetur: *Nemo de improbitate sua consequitur actionem:* ex quo tantum probatur, talem non audiri in judicio tanquam actorem: non autem, quòd non possit in foro conscientie acquirere dominium.

290. Ad primam confirm. iterum antec. non est universaliter verum; nam etiam adultera acquirunt jus ad pretium, vel donationem, propter adulterium admissum, licet hoc sit contra jus mariti. Rursus ex matrimonio valido, quamvis illicito, e. g. quia prius sponsalia contracta fuerunt cum alia, acquiritur utrique jus ad usum matrimonii: itemque ex venditione valida, & iniqua; unde *Regula 64. juris in 6. Quo contra jus sunt, debent utique pro infectis haberi:* intelligenda est de factis contra jus irritans; alias enim deberent fieri semper infinite exceptiones.

Quin imò illa regula, ut tradit *Suarez de legibus l. 5. c. 29. n. 5.* instruit potius iudicem, quam hominem privatum, ut ille videat, juxta subiectam materiam, quo in gradu actus sit contra jus, & vel retractet, vel puniat; & hinc ad minimum hoc habetur, quòd ante sententiam iudicis aliquæ actiones, etiam contra aliquod jus factæ, possint esse validæ. Ad 2. confir. dist. ma. ubi initium actus est vitiosum, totus actus vitiosus, ut nec sit validus. neg. ma. ita, ut non sit licitus. om. ma. & om. ni. neg.

K 2

conf.